

**PROFESORUL ALEXANDRU LAPEDATU – 140 DE ANI
DE LA NAȘTEREA LUI (1876) ȘI 65 DE ANI DE LA MOARTEA SA (1950)**

Se vor împlini în 2016, la 14 septembrie, 140 de ani de la nașterea istoricului Alexandru Lapedatu (n. 1876), și anul acesta, 2015, la 30 august, 65 de ani de la moartea sa (1950). Sunt două momente din viața distinsului profesor al Universității clujene, din perioada interbelică, ce ne îndeamnă, ne obligă chiar, la un popas, spre a-i aduce un omagiu pentru tot ceea ce a însemnat în viața noastră academică, vreme de câteva decenii, pentru ceea ce a însemnat în istoria țării noastre, în viața științifică, politică și spiritual-culturală.

S-a născut în Cernatul Săcelelor, azi orașul Săcele, din apropierea Brașovului, odată cu fratele său Ioan, om de știință și el, economist ce și-a încheiat viața la mai puțin de un an după moartea fratelui său Alexandru (în martie 1951) (B 117, p. 300-301).

*

Tatăl lor se născuse într-un sat de pe Valea Oltului, la Colun, comuna Porumbacu de Jos, la 6 iulie 1844. În 1866 îl primește în vizită pe Mihai Eminescu la Sibiu, în casa de lângă Biserica dintre Brazi. Era o reîntâlnire de fapt, ne spun biografii lui, pentru că ei se mai întâlniseră și în urmă cu doi ani (în 1864). Mai trebuie să spunem că Ion Lapedatu moare la 6 aprilie 1878, la numai 34 de ani, iar copiii lui rămân orfani de tată la vârsta de doi ani (B VII, 132-145).

Trăiește dar foarte puțini ani și lasă în urma sa doi copii de mare viitor și câteva lucrări, de asemenea, de mare valoare. A fost un bun exemplu pentru copiii și elevii săi. A urmat, e drept, și școli bune, cursurile secundare la liceul romano-catolic din Sibiu. Obține apoi o bursă din partea Societății „Transilvania” tot din Sibiu. Se numără printre primii studenți ardeleni ce studiază la Paris (1868-1870). Își ia și doctoratul în Litere și Filosofie, în 1871, la Bruxelles; ajunge profesor de limbi clasice la Liceul Ortodox din Brașov; editează împreună cu Visarion Roman, în 1877, la Sibiu, revista „Albina Carpaților”, foaie beletristică, științifică și literară (Wikipedia, p. 1-2).

A publicat poezii, narațiuni istorice, piese de teatru, basme, adesea de inspirație patriotică, în revistele „Familia”, „Orientul latin”, „Albina Carpaților” (pe care a condus-o ca director) (idem).

*

Născuți la *poale de munte*, frații Lapedatu au îmbrăcat, ca și tatăl lor, virtuțile și însușirile moștenite de la toți cei din neamul lor, dinaintea lor, la care s-au alăturat cele primite, prin instituțiile școlare severe pe care le-au urmat, ca elevi și studenți. Brașovul, Făgărașul, Sibiul, Blajul, cu satele din jurul lor, au fost locurile în care s-au născut și format multe dintre elitele noastre din veacurile de început ale Evului Mediu românesc ardelean sau dintre cele ce au dus la împlinirile unității noastre politice și naționale, din veacurile XIX-XX.

Vom spune că din munți sau de la poale de munte, s-au ridicat ortacii lui Horea, Cloșca și Crișan și întreaga oaste a Iancului. Și tot de la munte, de la Sadul Sibiului a coborât, spre a da viață Blajului și Bisericii Românilor Uniți, vrednicul episcop Inochentie Micu Clein. Toți cei ce au urmat și îi urmează – au făcut parte din întreaga noastră elită ardeleană. Ce au fost ei? Au fost *cărturari* în vremuri de pace, *ostași luptători* în vremuri de bejenie, *martiri* ai neamului în toate timpurile. Iată de ce credem că omagierea lor este o obligație morală și patriotică, a noastră și a tuturor celor ce vor veni după noi –, *să nu-i uităm, să nu-i uite*.

Cinstirea lor este *o punte de legătură* între noi și ei, este mai mult, este *fântâna* cu apă limpede și răcoritoare, dătătoare de viață, lăsată nouă pentru vremurile deloc ușoare și deloc sigure în care trăim. Trăim, dacă trăim, din gloria și măreția lor. Poate într-o zi, într-o altă zi, va fi și altfel...

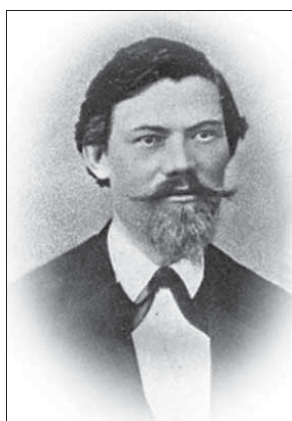
Alexandru Lapedatu urmează studiile secundare la Brașov și Iași și universitare la București, mai întâi pe cele de medicină, apoi pe cele de Litere și Filosofie pentru a obține licența în Istorie și Geografie. Tot la București urmează și Seminarul Pedagogic Universitar. Sunt toate școli bune, și cele de la Brașov, și cele de la Iași și București, cu mulți profesori pregătiți în Apusul european. Au format, împreună cu cei de la Blaj, elita noastră de aur, iar cei ce le-au ascultat glasul și le-au împărtășit gândurile au înmulțit *caratele emblemelor școlii noastre românești* prin viață și dăruiri pilduitoare. Frații Alexandru și Ion Lapedatu fac parte din această elită.

Să-l urmărim pe cel dintâi, pe Alexandru Lapedatu, omul de știință, profesorul, academicianul și omul politic. Care au fost locurile sale de viață și muncă: angajat la Biblioteca Academiei, secția manuscrise (1903-1908); secretarul Comisiei monumentelor istorice (1904-1919) și al Comisiei istorice a României (1911-1919); profesor la Universitatea Daciei Superioare de la Cluj (1919-1938), (decan, 1921-1922 și prodecan 1922-1923); director fondator, împreună cu profesorul Ioan Lupaș, al Institutului de istorie din Cluj (1920-1938); director general al Arhivelor Statului (1923); membru corespondent din 1910, titular din 1918 și președinte (1935-1937) al Academiei Române. Toate instituții de știință și cultură de primă mărime. Este cea dintâi concluzie ce se impune.

Urmărim și parcursul politic în ordine cronologică: a fost consilier tehnic pe lângă Legația română din Paris în cadrul Delegației române la Conferința de pace de la Paris și la cea de la Geneva (1922); ministru al Cultelor și Artelor 1923-1926; 1927-1928; 1934-1936; ministru ad-interim la Muncă, Cooperative și Asigurări sociale (1927); ministru secretar de stat (1933-1934; 1936-1937); toate în guverne liberale conduse de premierii Ionel Brătianu, Vintilă Brătianu, I.G. Duca, dr. C. Angelescu și Gh. Tătărăscu; secretar și președinte al Senatului (1936), tot din partea liberalilor.

Se desprinde din toate acestea o nouă concluzie, potrivit căreia Alexandru Lapedatu a fost un om al *Cetății academice și universitare* și al *Cetății civile*. Un purtător de cuvânt al lor și un apărător al drepturilor țării sale în cele mai înalte instituții și mai reprezentative: conferințe internaționale și Parlamentul României.

Toate le vom exemplifica, urmărindu-i activitatea concretizată în și prin lucrările sale, prin scrisul său istoric. Nu dispunem de o clară bio-bibliografie completă și nici nu ne-am propus să realizăm noi o asemenea lucrare. Nici nu ar mai sta în puterile noastre. Poate ea și există. Din cele ce am putut aduna, din cele scrise de contemporanii lui sau ai noștri, din propriile noastre lecturi, ne îngăduim a spune că Alexandru Lapedatu, ca și fratele său Ion, a fost și *au fost vrednici de cinstirea urmașilor lor*.

Priviți la chipurile lor pentru a înțelege de unde le-a venit puterea și cu certitudine ne veți da dreptate și istoricii, și economiștii. Am îndemna să facă același lucru și oamenii politici din vremea noastră. Vor înțelege și ei ce a însemnat și ce înseamnă cu adevărat dragostea de Neam și Țară: *dăruire totală, până la sacrificiul suprem*.

Activitatea lui Alexandru Lapedatu, ca istoric, ca om de cultură, ca om politic, se cuvine să o urmărim împreună. Să o urmărim împreună pentru că întreg scrisul său istoric, indiferent de subiectul tratat, se întemeiază pe adevărul științific, pe izvorul autentic și răspunde unei necesități a cunoașterii faptului istoric dat, a istoriei noastre în totalitatea sa. Alexandru Lapedatu *îndreaptă spada condeiului său* în apărarea drepturilor noastre ca națiune, ca popor, ca stat unitar și suveran, mereu negate, neîncetat negate de vrăjmașii poporului și Statului român, mereu aceiași.

La temelia celor ce vor fi spuse în continuare de noi stau, în exclusivitate, bibliografia lucrărilor sale și contribuțiile, vechi și noi, cunoscute din partea noastră, despre omul Alexandru Lapedatu. Nu este o bibliografie exhaustivă – repetăm, dimpotrivă, suntem convinși că are chiar multe lipsuri. În consecință, spusele noastre nu reprezintă nici ele altceva decât un bun prilej de a omagia, în felul nostru, un mare istoric al Universității clujene, un distins om de cultură al țării și un mare patriot, un martir al neamului, prilejuit de cele două evenimente, *o aniversare și o comemorare: nașterea și moartea sa*.

Bibliografia lui cuprinde 131 titluri și este grupată de noi tematic, în șase capitole:

- I. Probleme de istoriografie și izvoare (B 1-7);
- II. Istoria României – sinteze și articole. Epocile medie, modernă și contemporană (B 8-36);
- III. Primul Război Mondial. Unirea din 1918. Granițele și vecinii noștri (B 37-63);
- IV. Personalități politice, religioase, culturale. Aniversări și comemorări (B 64-94);
- V. Învățământ – Biserici – Culte (B 95-110);
- VI. Lucrări și articole despre viața și activitatea lui Al. Lapedatu (111-129);
- VII. Din bibliografia lui Ion Al. Lapedatu (1844-1878), din lucrările sale și despre el (130-143).

Am socotit că este firesc – chiar bine – nu numai să spunem câteva lucruri și despre Ion Alexandru Lapedatu, cum s-a văzut, ci și să cuprindem într-un capitol aparte (al VII-lea) și ceva din lucrările lui.

Pentru viața și activitatea distinsului istoric Alexandru Lapedatu, a tatălui său Ioan Lapedatu – om de cultură –, îndemnăm cititorii noștri să urmărească lucrările și articolele dedicate lor, cuprinse de noi (desigur cu lipsuri) în lista bibliografică (cap. VI-VII), să pornească de aici, de la istoriografia contemporană nouă și de la cea veche, din perioada interbelică – să urmărească, în primul rând volumul omagial dedicat fraților Lapedatu (B 111), contribuțiile lui Dan Mazălu (B 119-123),

și Ioan Opriș (B 125-126, 142-143) ce nutrim convingerea că sunt, sau vor fi cuprinse, în lucrări de doctorat (ceea ce ne-ar bucura foarte mult); să urmărească apoi cele scrise de Ștefan Cacoveanu (B 113), Constantin Giurescu (B 114), Nicolae Edroiu, Alexandru Moraru, Dorel Man, Veronica Turcuș (B 116), Dan Fornade (B 117), Lucian Predescu (B 127), Șt. Ștefănescu (B 130), Dorina Rusu (B 128), Daniela Sechel (B 126), Ion Văduva-Poenaru (B 129), Dumitru Braharu (B 130-131), Ion Lupaș (B 137-138), I. Mateiu (B 140-141), enciclopediile și Dicționarele cu personalitățile vieții noastre politice și culturale (B 124, 127, 130-131) și, desigur, și cele necuprinse de noi în bibliografia dată.

Toate dovedesc și toate vor confirma că istoricul cercetător și profesor Alexandru Lapedatu, ce a trăit 74 de ani (1876-1950), și-a început activitatea la București, ca profesor suplinitor la colegiul Sfântu Sava și cercetător la Biblioteca Academiei Române (1903-1908), ca secretar al Comisiei monumentelor istorice (1904-1919) și al Comisiei istorice a României (1911-1919), și o va continua la Cluj, ca profesor de istorie medie a României la Universitate (1919-1938) și ca director al Institutului de istorie din Cluj (1920-1938).

O sală de lectură din cadrul Bibliotecii Institutului și a Facultății de Istorie de la Cluj, din strada Napoca, îi poartă numele în semn de recunoștință. Numele lui și al lui Ion Lupaș.

În anii 1918-1920 va lucra și ca expert în cadrul Conferinței de pace de la Paris, iar la București va reveni temporar, ca director al Arhivelor Statului (1923), ca președinte al Academiei (1935-1937), ca secretar general al acesteia (1937-1948), ca secretar și președinte al Senatului (1936).

Cei aproape cincizeci de ani de viață activă sunt puși în slujba intereselor naționale ca om de știință și ca om politic. Din 1904 până în 1950, Alexandru Lapedatu trăiește la București, Cluj și Paris. Începe la Academia Română, la Biblioteca acesteia (în 1904) și sfârșește ca președinte al ei și ca secretar general (1948). Doi ani mai târziu, în 1950, trupul său a fost aruncat în țărâna cimitirului martirilor noștri, într-un miez de noapte, în cimitirul unei groaznice închisori din nordul țării ...

Ca om politic, dar și ca om de știință îl găsim la Paris. Îl întâlnim apoi în țară ca ministru și în Senatul României ca membru și președinte. Ocupă cele mai înalte funcții academice și politice. Inițiază proiecte de legi, le pregătește și le susține în Parlamentul țării. Organizează instituții de învățământ și cultură în spiritul doctrinei liberale.

S-a implicat, cu toate puterile sale, în viața științifică și politică a țării sale. A fost un om al Cetății în cel mai înalt înțeles. Bustul său ridicat în semn de recunoștință la Cluj, pe strada Bolintineanu, păzește azi casa în care a locuit în orașul nostru. Amintește trecătorilor și-i cheamă la o pioasă înclinare în fața lui.

Întreaga lui biografie ne arată tuturor dimensiunile omului de știință și ale omului politic și ne obligă – profesori și studenți, cercetători sau simpli iubitori de istorie, de neam și țară – să facem același lucru. Să ne oprim o clipă în fața bustului său spre a-i mulțumi pentru ceea ce a fost în viața orașului și a țării noastre. Dar poate ar trebui ca studenții clujeni în istorie din zilele noastre, împreună cu profesorii lor, să facă mai mult. Un pelerinaj la locul morții sale sfinte, la închisoarea comunistă de la Sighet și la cimitirul de acolo odihnește trupul, fără a avea la căpătâiul său crucea creștină, pentru că nimeni nu știe unde i-a fost aruncat de oameni fără de Dumnezeu, în acel bezmetic an '50 al împărăției diavolului peste oamenii și pământul țării noastre.

Aniversarea și comemorarea nașterii și morții, sunt credem, un bun prilej de împlinire a propunerii noastre, iar evocarea vieții și activității istoricului Alex. Lapedatu răspund aceluiași scop: *omagierea unui mare istoric și om de cultură al țării, un patriot și un martir al neamului românesc.*

Am arătat – și chiar am repetat cu bună știință – care au fost instituțiile în cadrul cărora și-a desfășurat activitatea și implicit care au fost principalele direcții de cercetare. Le vom exemplifica prin evocarea scrierilor sale, însoțite de sumare considerații din partea noastră.

Ceea ce am încadrat noi în cap. I, *Probleme de istoriografie și izvoare* cuprinde: Documente istorice din arhiva Brașovului, Din istoriografia românească, contribuțiile lui Alexandru Lapedatu: Discursul său la intrarea în Academie și Răspunsul venit din partea lui Ion Bianu; Lecția de deschidere a cursului de istoria Evului Mediu al României ținut la Cluj de Al. Lapedatu; Un mănunchi de cercetări istorice și despre activitatea lui Nicolae Densușianu, contribuții ale aceluiași istoric. (B I, 1-7).

Capitolul II, *Din istoria României, epocile medie, modernă și contemporană*, strânge la un loc titlurile lucrărilor de sinteză sau ale articolelor cu caracter monografic sau tematic: „Anuarul” și „Buletinul Comisiei monumentelor istorice”, două periodice ale instituțiilor în cadrul cărora și-a desfășurat activitatea Alexandru Lapedatu, la începuturile carierei sale, apărute sub redacția lui, lucrările sale: Monumente istorice, în Lecturi ilustrate, o Monografie istorică, Scrieri alese: Articole, cuvântări, amintiri.

Cele tematice au ca subiecte: instituții din epocă, fapte istorice și personalități politice și culturale în succesiunea lor istorică. Este altfel spus istoria oamenilor, *conducători și conduși*, din Evul Mediu românesc până în zilele în care a trăit autorul lor. Toate sunt descrise din perspectiva unui specialist de mare forță ce-și întemeiază afirmațiile pe izvoare și convingeri cercetate și formate prin lecturi adâncite în ore și zile, în luni și ani, cu tot ceea ce se putea constitui într-un izvor de cunoaștere a adevărilor istorice.

Să concretizăm: *Baia domnească și știri vechi despre ruinele cetății din Târgoviște, Cetățile românești vechi, Tradiția națională despre originile Țării Românești; Misionari străini în Țările Române; Istoria breslelor la români. Urmează șirul lung al domnitorilor români: Radu cel Frumos, Ștefan cel Mare, Vlad Vodă Călugărul, Radu cel Mare, Mihnea cel Rău și unгурii, Mihai Viteazul și românii ardeleni, Steagurile de la Guruslău, apoi Revoluția țărănimii române din Ardeal din vremea lui Horea, Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, evreii în Țările Române acum o sută de ani, pentru ca să ajungă în zilele trăite de el ca om politic și să ne prezinte politica Partidului național și a organizațiilor liberale „de peste munți”, și toate amintirile sale din anii trăiți, cu multă demnitate, în toate locurile. (Cap. II, B 8-36).*

Temele sunt toate de un mare interes istoriografic și dovedesc concepția sa despre ceea ce înseamnă *istoria națională*, ca obiect de cercetare și de interes didactic. Faptele nu sunt despărțite de oameni și oamenii de faptele lor. Zugrăvește portrete individuale și colective cu penelul și „*culorile*” unui mare artist al cuvântului scris și așa și-l amintesc și foștii săi studenți, ce i-au ascultat cursurile, și foștii parlamentari ce l-au ascultat, în Parlamentul României. În fața studenților, ca și în scrierile sale, își dovedea știința de carte, iar în Sfatul Țării, dragostea de Neam și Țară.

Ele sunt pe deplin confirmate și în contribuțiile sale istoriografice cuprinse în cap. III, *Primul război mondial. Unirea din 1918. Granițele și Vecinii*. Se identifică, prin toate, cu interesele politice ale României și pe ele le apără în scrierile sale. În toată activitatea lui de fapt străbate, ca un fir roșu, lupta sa, ca istoric și om politic, pentru afirmarea și apărarea integrității statului român modern constituit, prin Hotărârile de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, la sfârșitul Primului Război Mondial. (B III 37 la 63).

Am așezat în bibliografia noastră pe primul loc chiar Actele Unirii din 1918, Amintiri și reflexii pe marginea aceleiași teme, Saint Aulaire și României, Cine a prezidat Adunarea națională de la Alba Iulia; Alex. Lapedatu la Conferința de pace și alte conferințe internaționale, teritoriul etnic și teritoriul politic al României; Franța și revendicările noastre teritoriale; Problema transilvană; Drepturile minorităților naționale; Granițele țării și vecinii săi; României și unгурii; României și secuiei; României de dincolo de hotarele țării.

Erau teme de mare actualitate și sunt teme de mare interes istoriografic și în zilele noastre. În tot ceea ce a scris pe aceste teme, și nu numai aici, a dat glas inimii sale de român și convingerilor sale ca istoric. Se constituie într-un exemplu, un

pilduitor exemplu, pentru istoricii și oamenii politici din vremea noastră și din toate timpurile ce vor veni. Aceasta, cu atât mai mult cu cât trăim – și vor trăi și urmașii noștri – de nu vor avea în fruntea lor conducători cu virtuțile întâlnite la toate generațiile luptătoare – trăim și vor trăi *vremuri tulburi pline de gâlceavă și dezbinare...*

Capitolul următor, al IV-lea (B 65-94) – ce cuprinde numele unor *personalități politice, religioase și culturale* – aduce în istoriografia noastră nume și portrete ce confirmă, din nou, calitățile sale de istoric al conducătorilor și al mulțimii. Are chiar un volum pe care l-a intitulat: *Miscellanei. Cuvinte comemorative, panegirice, ocazionale și politice* pentru a continua cu frumoase și adevărate cuvinte despre: Avram Iancu, Andrei Bârseanu, Gh. Bogdan Duică, Valeriu Braniște, Augustin Bunea, Ștefan Cacoveanu, Roman Ciorogariu, Grigorie Comșa, Bojincă Damaschin, Gh. Dima, Vasile Goldiș, episcopul Nicolae Ivan, Petru Maior, Ioan Mihalyi de Apșa, Theodor Mihali, Alexandru Mocsony, generalul Traian Moșoiu, Septimiu B. Mureșan, Vasile Pahone, Ioan Paul, episcopul Ioan Popazu, Aurel C. Popovici, Gavrilă Precup, Al. Roman, Ion Scurtu, mitropolitul Vasile Suciuc, Mihail Veliciu – nume așezate de noi în ordinea lor alfabetică. Sunt unii din generația sa, alții din alte vremuri. Pentru toți găsește cuvinte de laudă și prețuire. Este marele său merit ca istoriograf.

Ele continuă și în contribuțiile sale cuprinse în cap. V (B 95-110): *Învățământ. Biserică. Culte*. Dă, cum se spune și aici, Cezarului ce este al Cezarului. E la el acasă, din nou, de fapt, la el acasă și-și confirmă, tot din nou, calitățile ca istoric scriitor, ca om de carte și de credință, de mare credință. Urmărește universitățile în istoriografia noastră națională, universitatea maghiară de la Cluj, fundațiile regale tot de la Cluj și catedrala ortodoxă a orașului, monumentele noastre istorice în lecturi ilustrate, cartografia bisericilor bucureștene, bisericile locale cu istoricul și inscripțiile lor: de la Budești (Prahova), Sfântul Nicolae-Domnesc și Trei Ierarhi de la Iași, biserica din Ludești (Dâmbovița), Popești (Vlașca), Vădeni (Gorj) și poate și altele neștiute de noi. Noul regim al cultelor și concordatul cu Vaticanul încheie lista bibliografică întocmită de noi pentru istoricul Alexandru Lapedatu.

Este o listă bogată (chiar dacă este incompletă) ce ne dovedește, ne confirmă de fapt, dimensiunile unui mare istoric, vrednic a fi așezat în rândul oamenilor noștri de știință și cultură stăpâniți de un profund patriotism în viața lor politică, în toate manifestările lor, prin toate faptele.

Pentru Alexandru Lapedatu, ca istoric și om al Cetății, *din întunericul nopții vremurilor grele a răsărit – în anotimpurile lui 1918 –, soarele dimineții, pentru toți românii, din vechiul Regat, din Basarabia și Bucovina, din Ardeal și Banat, din Crișana și Maramureș*. Trăiește acele zile mărețe și se luptă pentru recunoașterea drepturilor istorice câștigate prin multe sacrificii și jertfe omenești. S-a implicat profund, hotărâtor și pozitiv în mersul istoriei noastre naționale, din a doua jumătate a veacului XIX și din primele cinci decenii ale veacului următor.

Răsplata omenească i-a fost ucigătoare. Sfârșește, cum am mai spus, în temnițele de la Sighet și trupul său a fost *ascuns* în țărâna cimitirului din vecinătatea închisorii pentru ca nimeni să nu-l mai poată găsi vreodată. Un destin nedrept

pentru el, și nu numai pentru el, pentru întreaga noastră intelectualitate *aruncată între zidurile reci și fără de lumină, în anii de început ai dictaturii comuniste din țara noastră; între ziduri și în pământ...*

Cursurile sale – și-au amintit foștii săi studenți în clipele omagiale – erau rostite în graiul omului de știință, dar și al aceluia care cunoștea și a îndrăgit și pe cel al lui Creangă și Eminescu, Coșbuc și Rebreanu. S-a născut în ținuturi ardelene. A îndrăgit munții Sibiului și pe cei ai Brașovului, munții tatălui său și munții copilăriei sale. A cunoscut Moldova marilor domnitori, cu Iașul, una dintre marile cetăți ale culturii noastre din toate timpurile.

Despre toate a vorbit studenților clujeni și a scris pentru toți iubitorii de istorie din vremea lui și din vremea noastră. Popasurile lui în locuri de munte, pe malul apelor curgătoare venite de pe înălțimi, aduceau cu ele *apa de izvor* pentru a răcori *o minte și un corp însetate de cunoaștere și frumos*. A cunoscut și munții lui Horea și ai Ianului. I-a îndrăgit pe toți: Oameni și munți. Oameni și locuri.

A făcut popasuri, multe popasuri și în locurile de rugăciune ale Domnitorilor neamului românesc și ale Oștenilor lor munteni, moldoveni și ardeleni. A intrat pentru a se ruga, dar și pentru a le face *descrieri* socotite și azi *izvoare* de cunoaștere a unor opere de artă *așezate* de artiștii înaintași pe pereții și în altarele bisericilor noastre. A cercetat și *casele* lui Horea, Cloșca și Crișan și ale Ianului. Le-a cercetat și le-a descris ca un mare istoric și în același timp ca un autentic geograf. Era, prin toate, ardeleanul coborât din munți pentru a aduce în câmpie, aerul proaspăt de acolo.

Prietenia dintre Ion Bianu și Al. Lapedatu, *un mare catolic și un mare ortodox, cuvântările rostite de Al. Lapedatu la ceasul de moarte al vlădicului greco-catolic, Vasile Suciu*, confirmă dimensiunile lui și ale lor, dimensiunile spiritual-umane. Oameni de *mare înălțime*, indiferent de credința lor religioasă și de neamul lor, *omenescul și divinul* din ei îi obligă la *pace și la o frumoasă conviețuire*. Tot profesorul Al. Lapedatu confirmă convingerea noastră mai veche potrivit căreia asocierea *Istoriei cu Geografia* ca părți ale aceleiași Facultăți este forma ideală pentru învățământul universitar românesc.

Pentru toate acestea am îndemnat și îndemnam studenții noștri de la Facultatea de istorie, și nu numai pe ei, să facă, acum, când se împlinesc 140 de ani de la nașterea și 65 de ani de la moartea profesorului Alexandru Lapedatu, să facă un popas, *nu la cimitirul vesel de la Săpânța, ci la cel trist de la Sighetul Marmației*.

Acolo și acasă, în fața închisorii și în sălile de lectură ale Facultății, să deschidă, *cu pioșenie și recunoștință*, filele cărților sale îngălbenite poate de vreme, din care a înălțat și va înălța mereu inimile și a dat aripi generațiilor de istorici, de azi și de mâine, oricând vor fi citite. Să dea aripi pentru a *putea zbura, imaginar, spre cerul senin al țării și pentru a putea rămâne și a trăi, aieva, pe pământul sfânt al ei. E omagiul pe care urmașii săi sunt datori să îl aducă*.

Marcel Știrban